

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 6. marca 2018(*)

„Predhodno odločanje – Dvostranski sporazum o naložbah, ki je bil leta 1991 sklenjen med Kraljevino Nizozemsko in Češkoslovaško federativno republiko ter ki se še vedno uporablja med Kraljevino Nizozemsko in Slovaško republiko – Določba, ki vlagatelju iz ene od pogodbenih strank omogoča, da se v primeru spora z drugo pogodbeno stranko obrne na arbitražno sodišče – Skladnost s členi 18, 267 in 344 PDEU– Pojem ‚sodišče‘ – Avtonomija prava Unije“

V zadevi C-284/16,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija) z odločbo z dne 3. marca 2016, ki je na Sodišče prispela 23. maja 2016, v postopku

Slowakische Republik

proti

Achmea BV,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, A. Tizzano (poročevalec), podpredsednik, M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J. Malenovský in E. Levits, predsedniki senatov, E. Juhász, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, F. Biltgen, sodniki, K. Jürimäe, sodnica, C. Lycourgos, M. Vilaras in E. Regan, sodniki,

generalni pravobranilec: M. Wathelet,

sodni tajnik: K. Malacek, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 19. junija 2017,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Slowakische Republik M. Burgstaller, solicitor, in K. Pörnbacher, Rechtsanwalt,
- za družbo Achmea BV M. Leijten, D. Maláčová, H. Bälz in R. Willer, Rechtsanwälte, ter A. Marsman, advocaat,
- za nemško vlado T. Henze, agent,
- za češko vlado M. Smolek, J. Vlácil in M. Hedvábná, agenti,
- za estonsko vlado, K. Kraavi-Käerdi in N. Grünberg, agentki,
- za grško vlado S. Charitaki, S. Papaioannou in G. Karipsiadis, agenti,
- za špansko vlado S. Centeno Huerta in A. Rubio González, agenta,
- za francosko vlado D. Colas in D. Segoin, agenta,
- za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, skupaj s S. Fiorentinom, avvocato dello Stato,
- za ciprsko vlado E. Symeonidou in E. Zachariadou, agentki,

- za latvijsko vlado I. Kucina in G. Bambāne, agentki,
- za nemško vlado M. Z. Fehér in G. Koós, agenta,
- za nizozemsko vlado M. Bulterman in J. Langer, agenta,
- za avstrijsko vlado C. Pesendorfer in M. Klamert, agenta,
- za poljsko vlado B. Majczyna, L. Bosek, R. Szczęch in M. Cichomska, agenti,
- za romunsko vlado R. H. Radu, agent, skupaj z R. Mangu in E. Gane, consilieri,
- za finsko vlado S. Hartikainen, agent,
- za Evropsko komisijo T. Maxian Rusche, J. Baquero Cruz, L. Malferrari in F. Erlbacher, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 19. septembra 2017

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 18, 267 in 344 PDEU.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Slowakische Republik (Slovaška republika) in družbo Achmea BV v zvezi z arbitražno odločbo z dne 7. decembra 2012, ki jo je izdalo arbitražno sodišče, določeno s Sporazumom med Kraljevino Nizozemsko in Češkoslovaško federativno republiko o vzajemnem spodbujanju in zaščiti naložb (v nadaljevanju: *bilateral investment treaty*, krajše BIT).

Pravni okvir

BIT

- 3 BIT, ki je bil sklenjen leta 1991, je začel veljati 1. januarja 1992. Njegov člen 3(1) določa, da vsaka pogodbenica zagotovi pošteno in enakopravno obravnavo naložb vlagateljev iz druge pogodbenice ter teh vlagateljev ne ovira z nerazumnimi in diskriminatornimi ukrepi pri upravljanju, vzdrževanju, uporabi, uživanju ali odsvojitvi teh naložb. V skladu s členom 4 BIT vsaka pogodbenica zagotovi prosti prenos plačil, povezanih z naložbo, med drugim dobička, obresti in dividend, in sicer brez neupravičenih omejitev ali zamud ter v prosto zamenljivi valuti.
- 4 Člen 8 navedenega sporazuma določa:
 - „1. Vsi spori med eno pogodbenico in vlagateljem iz druge pogodbenice v zvezi z naložbo tega vlagatelja se, če je mogoče, rešujejo po mirni poti.
 2. Vsaka pogodbenica soglaša, da se spor v smislu odstavka 1 tega člena, če ni bil rešen po mirni poti v šestih mesecih od datuma, ko je ena od strank v sporu predlagala njegovo mirno reševanje, predloži arbitražnemu sodišču.
 3. Arbitražno sodišče iz odstavka 2 tega člena se ustanovi za vsak primer posebej, in sicer tako: vsaka stranka v sporu imenuje enega arbitra, tako imenovana arbitra pa skupaj izbereta tretjega arbitra, državljana tretje države, ki bo predsednik sodišča. Vsaka stranka v sporu imenuje svojega arbitra v dveh mesecih od datuma, ko je vlagatelj drugo pogodbenico obvestil o svoji odločitvi za predložitev spora arbitražnemu sodišču, predsednik pa je imenovan v treh mesecih od tega datuma.
 4. Če se imenovanja ne opravijo v zgoraj navedenih rokih, lahko katera koli stranka v sporu zaprosi predsednika arbitražnega inštituta stockholmske trgovinske zbornice, naj opravi potrebna imenovanja.

Če je predsednik državlján katere od pogodbenic ali če iz katerega koli drugega razloga navedene naloge ne more opraviti, je treba za izvedbo potrebnih imenovanj zaprositi podpredsednika. Če je podpredsednik državlján katere od pogodbenic ali če tudi on omenjene naloge ne more opraviti, izvedbo potrebnih imenovanj opravi po funkciji najstarejši član arbitražnega inštituta, ki ni državlján nobene od pogodbenic.

5. Arbitražno sodišče določi svoj poslovnik v skladu z arbitražnimi pravili Komisije Združenih narodov za mednarodno trgovinsko pravo (UNCITRAL).

6. Arbitražno sodišče odloča na podlagi prava, pri čemer upošteva zlasti, vendar ne izključno:

- veljavno pravo zadevne pogodbenice;
- določbe tega sporazuma in vse druge upoštevne sporazume med pogodbenicama;
- določbe posebnih sporazumov v zvezi z naložbo;
- splošna načela mednarodnega prava.

7. Arbitražno sodišče odloča z večino glasov; njegova odločitev je dokončna in obvezujoča za stranki v sporu.“

Nemško pravo

5 V skladu s členom 1059(2) zakonika o civilnem postopku (Zivilprozessordnung) se lahko arbitražna odločba razveljavi le, če se dokaže obstoj enega od razlogov, ki so navedeni v tej določbi, med katerimi sta tudi neveljavnost arbitražnega sporazuma po pravu, ki so ga stranke določile kot pravo, ki se uporablja zanj, in okoliščina, da bi priznanje ali izvršitev arbitražne odločbe pripeljala do položaja, ki bi bil v nasprotju z javnim redom.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

6 Slovaška republika je 1. januarja 1993 kot pravna naslednica Češkoslovaške federativne republike prevzela njene pravice in obveznosti iz BIT in 1. maja 2004 pristopila k Evropski uniji.

7 Slovaška republika je v okviru reforme svojega zdravstvenega sistema leta 2004 slovaški trg odprla za nacionalne subjekte in subjekte iz drugih držav, ki ponujajo storitve zasebnega zdravstvenega zavarovanja. Achmea, družba, ki je del nizozemske zavarovalniške skupine, je po pridobitvi dovoljenja kot zdravstvena zavarovalnica na Slovaškem ustanovila hčerinsko družbo, v katero je vložila kapital in prek katere je na slovaškem trgu ponujala zasebna zdravstvena zavarovanja.

8 Slovaška republika je leta 2006 delno omejila liberalizacijo trga zasebnih zdravstvenih zavarovanj. Natančneje, z zakonom z dne 25. oktobra 2007 je prepovedala izplačila dobička, ustvarjenega z dejavnostjo zasebnih zdravstvenih zavarovanj. Slovaška republika je po tem, ko je Ústavný súd Slovenskej republiky (ustavno sodišče Slovaške republike) s sodbo z dne 26. januarja 2011 razsodilo, da je ta prepoved v nasprotju s slovaško ustavo, z zakonom, ki je začel veljati 1. avgusta 2011, zadevna izplačila dobička znova dovolila.

9 Ker je družba Achmea menila, da ji je zaradi zakonodajnih ukrepov Slovaške republike nastala škoda, je oktobra 2008 zoper to državo začela arbitražni postopek na podlagi člena 8 BIT.

10 Ker je bil Frankfurt na Majni (Nemčija) izbran za kraj arbitraže, se za arbitražni postopek v obravnavani zadevi uporablja nemško pravo.

11 Slovaška republika je v okviru arbitražnega postopka podala ugovor nepristojnosti arbitražnega sodišča. V zvezi s tem je navedla, da zaradi njenega pristopa k Uniji postopek pred arbitražnim sodiščem, določen s členom 8(2) BIT, ni združljiv s pravom Unije. Arbitražno sodišče je z arbitražno odločbo z dne 26. oktobra 2010 ta ugovor zavrnilo. Slovaška republika z zahtevkoma za razveljavitev te odločbe, ki ju je vložila pri nemškem prvostopenjskem in nato pritožbenem sodišču, ni uspela.

- 12 Arbitražno sodišče je z arbitražno odločbo z dne 7. decembra 2012 Slovaški republiki naložilo, naj družbi Achmea plača odškodnino v znesku 22,1 milijona EUR. Slovaška republika je vložila tožbo za razveljavitev te arbitražne odločbe pri Oberlandesgericht Frankfurt am Main (višje deželno sodišče v Frankfurtu na Majni, Nemčija). Potem ko je to odločilo, da se ta tožba zavrne, je Slovaška republika zoper to odločitev pri Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija) vložila pritožbo.
- 13 Predložitveno sodišče opozarja, da je BIT od pristopa Slovaške republike k Uniji 1. maja 2004 sporazum med državama članicama, zato imajo določbe prava Unije na področjih, ki jih urejajo, v primeru neskladja prednost pred določbami BIT.
- 14 V zvezi s tem je Slovaška republika izrazila dvom o združljivosti arbitražne klavzule iz člena 8 BIT s členi 18, 267 in 344 PDEU. Čeprav predložitveno sodišče teh pomislekov nima, je vseeno menilo, da je treba – glede na to, da se Sodišče o takih vprašanih še ni izreklo in da so ta zaradi številnih dvostranskih sporazumov o naložbah, ki še vedno veljajo med državami članicami in ki imajo podobno arbitražno klavzulo, precej pomembna – Sodišču predložiti ta predlog za sprejetje predhodne odločbe, da bo lahko odločilo o sporu, ki mu je predložen.
- 15 Prvič, predložitveno sodišče dvomi o tem, ali se člen 344 PDEU lahko uporablja. Najprej, iz predmeta in cilja te določbe naj bi izhajalo, da se ta – čeprav to ni jasno razvidno iz njenega besedila – ne uporablja za spore med posameznikom in državo članico.
- 16 Dalje, predmet člena 344 PDEU naj bi bili le spori o razlagi in uporabi Pogodb. To pa naj ne bi veljalo za spor iz postopka v glavni stvari, saj je bila arbitražna odločba z dne 7. decembra 2012 sprejeta le na podlagi BIT.
- 17 Nazadnje, cilj člena 344 PDEU naj bi bil zagotoviti ureditev pristojnosti, določeno s Pogodbama, ter s tem avtonomijo pravnega sistema Unije, katerega spoštovanje zagotavlja Sodišče, hkrati pa naj bi bil ta člen poseben izraz dolžnosti lojalnega sodelovanja držav članic s Sodiščem v smislu člena 4(3) PEU. Vendar naj iz tega ne bi bilo mogoče sklepati, da člen 344 PDEU ščiti pristojnosti Sodišča v zvezi z vsemi spori, v katerih bi se lahko uporabilo ali razlagalo pravo Unije. Dejansko naj bi se s to določbo izključna pristojnost Sodišča ščitila le, kadar morajo države članice pred njim sprožiti katerega od postopkov, določenih v Pogodbah. O sporu, kakršen je ta iz postopka v glavni stvari, pa naj se ne bi moglo odločiti v okviru postopka pred sodišči Unije. Pogodbi naj namreč ne bi določali nobenega sodnega postopka, na podlagi katerega bi vlagatelj, kot je družba Achmea, pred sodišči Unije lahko uveljavljal pravico do odškodnine od države članice, ki jo ima na podlagi dvostranskega sporazuma o naložbi, kakršen je BIT.
- 18 Drugič, predložitveno sodišče se sprašuje, ali člen 267 PDEU nasprotuje arbitražni klavzuli, kakršna je ta iz postopka v glavni stvari.
- 19 V zvezi s tem najprej poudarja, da zgolj z arbitražnim postopkom ni mogoče zagotoviti enotne uporabe prava Unije, ki se želi zagotoviti s členom 267 PDEU. Čeprav naj bi bilo arbitražno sodišče v skladu s členom 8(6) BIT dolžno spoštovati pravo Unije in ga v primeru neskladja uporabiti prednostno, pa naj ne bi imelo možnosti, da Sodišču predloži vprašanje za predhodno odločanje, saj naj ga ne bi bilo mogoče šteti za „sodišče“ v smislu člena 267 PDEU.
- 20 Predložitveno sodišče dalje meni, da se v obravnavanem primeru vseeno lahko šteje, da je bila enotna razlaga prava Unije zagotovljena, saj se lahko od nacionalnega sodišča zahteva, da pred izvršitvijo arbitražne odločbe opravi nadzor nad združljivostjo arbitražne odločbe s pravom Unije, in lahko to po potrebi Sodišču predloži vprašanje za predhodno odločanje. Poleg tega je v skladu s členom 1059(2), točka 2(b), zakonika o civilnem postopku okoliščina, da bi bilo priznanje ali izvršitev arbitražne odločbe v nasprotju z javnim redom, eden od razlogov za razveljavitev take odločbe. Tako kot je Sodišče presodilo v zvezi z arbitražnimi odločbami, izdanimi v sporih med posamezniki, je mogoče tudi nadzor nacionalnih sodišč nad arbitražno odločbo, ki se nanaša na spor med posameznikom in državo članico, omejiti le na kršitve temeljnih določb prava Unije. Zato naj arbitražna klavzula, kot je ta iz postopka v glavni stvari, ne bi mogla biti v nasprotju s členom 267 PDEU.
- 21 Predložitveno sodišče nazadnje dodaja, da je Sodišče že ugotovilo, da je mednarodni sporazum, ki določa, da se zunaj institucionalnega in sodnega okvira Unije ustanovi posebno sodišče, pristojno za

razlago in uporabo določb tega sporazuma, v skladu s pravom Unije, če se s z njim ne posega v avtonomijo pravnega reda Unije. Sodišče naj ne bi izrazilo pomislekov v zvezi z ustanovitvijo sodnega sistema, katerega cilj je v bistvu rešiti spore o razlagi ali uporabi določb zadevnega mednarodnega sporazuma in ki ne posega v pristojnost sodišč držav članic glede razlage in uporabe prava Unije niti v njihovo možnost ali celo obveznost, da pri Sodišču vložijo predlog za sprejetje predhodne odločbe. Naloga arbitražnega sodišča iz postopka v glavni stvari pa naj bi bila prav odločanje o kršitvi določb BIT, ki jih je treba razlagati ob upoštevanju prava Unije in zlasti določb o prostem pretoku kapitala.

- 22 Tretjič, predložitveno sodišče ugotavlja, da v nasprotju z nizozemskimi ali slovaškimi vlagatelji vlagatelji iz drugih držav članic kot iz Kraljevine Nizozemske in Slovaške republike, nimajo možnosti, da se namesto na nacionalno sodišče obrnejo na arbitražno sodišče, kar pomeni znatno prikrajšanje, ki lahko pomeni diskriminacijo, ki je v nasprotju s členom 18 PDEU. Vendar pa naj bi bila omejitev upravičenja do ugodnosti le na državljane držav članic pogodbenic, ki je določena v dvostranskem sporazumu, veljavnem znotraj Unije, diskriminatorna le, če so državljani drugih držav članic, ki te ugodnosti nimajo, v objektivno primerljivem položaju. Za to pa naj v obravnavanem primeru ne bi šlo, saj naj bi bilo to, da vzajemne pravice in obveznosti veljajo le za državljane iz ene od dveh držav članic pogodbenic, neizogibna posledica dvostranskih sporazumov, sklenjenih med tema državama članicama.
- 23 Ob upoštevanju navedenega je Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali člen 344 PDEU nasprotuje uporabi določbe v dvostranskem sporazumu o naložbah, sklenjenem med državami članicami Unije (tako imenovani ‚BIT znotraj Unije‘), v skladu s katero lahko vlagatelj iz države pogodbenice v primeru spora glede naložb v drugi državi pogodbenici proti slednji začne postopek pred arbitražnim sodiščem, če je bil navedeni sporazum sklenjen pred pristopom ene od držav pogodbenic k Uniji, arbitražni postopek pa bi se začel šele po tem?

Če je odgovor na prvo vprašanje nikalen:

2. Ali člen 267 PDEU nasprotuje uporabi takšne določbe?

Če je treba na prvo in drugo vprašanje odgovoriti nikalno:

3. Ali člen 18, prvi odstavek, PDEU v okoliščinah, opisanih v prvem vprašanju, nasprotuje uporabi takšne določbe?“

Predlogi za ponovno odprtje ustnega postopka

- 24 Češka, madžarska in poljska vlada so po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca 19. septembra 2017 z vlogami, ki so jih v sodnem tajništvu Sodišča vložile 3. novembra, 19. oktobra in 16. oktobra 2017 na podlagi člena 83 Poslovnika Sodišča, predlagale ponovno odprtje ustnega postopka.
- 25 Navedene vlade so v utemeljitev svojih predlogov navedle svoje nestrinjanje s sklepnimi predlogi generalnega pravobranilca.
- 26 Vendar je treba spomniti, prvič, da Statut Sodišča Evropske unije in Poslovnik Sodišča subjektom iz člena 23 tega statuta ne dajeta možnosti, da v odgovor na sklepne predloge, ki jih je predstavil generalni pravobranilec, predložijo stališča (sodba z dne 22. junija 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging in drugi, C-126/16, EU:C:2017:489, točka 30).
- 27 Drugič, v skladu s členom 252, drugi odstavek, PDEU mora generalni pravobranilec popolnoma nepristransko in neodvisno javno predstaviti obrazložene sklepne predloge o zadevah, pri katerih se v skladu s Statutom Sodišča Evropske unije zahteva njegovo sodelovanje. Sodišča ne zavezujejo niti ti predlogi niti obrazložitev, ki generalnega pravobranilca pripelje do njih. Zato nestrinjanje zadevne stranke s sklepnimi predlogi generalnega pravobranilca, ne glede na vprašanja, ki jih ta obravnava v

- njih, samo po sebi ne more biti razlog, ki bi upravičeval ponovno odprtje ustnega postopka (sodba z dne 25. oktobra 2017, Polbud – Wykonawstwo, C-106/16, EU:C:2017:804, točka 24 in navedena sodna praksa).
- 28 Ob upoštevanju navedenega lahko Sodišče na podlagi člena 83 svojega poslovnika po opredelitvi generalnega pravobranilca kadar koli odredi ponovno odprtje ustnega dela postopka, zlasti če meni, da zadeva ni dovolj razjasnjena, ali če je o zadevi treba odločiti na podlagi trditve, o kateri zadevne osebe niso razpravljale (sodba z dne 22. junija 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging in drugi, C-126/16, EU:C:2017:489, točka 33 in navedena sodna praksa).
- 29 Ker so v obravnavani zadevi predlogi omejeni na nestrinjanje češke, madžarske in poljske vlade s sklepnimi predlogi generalnega pravobranilca in ker v njih ni podana nobena nova trditev, ki bi jo bilo treba upoštevati pri odločitvi o tej zadevi, Sodišče meni, da ima po opredelitvi generalnega pravobranilca na voljo vse potrebne elemente za sprejetje odločitve in da so zadevni subjekti o teh elementih razpravljali.
- 30 Na podlagi navedenega je treba predloge za ponovno odprtje ustnega postopka zavrniti.

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo in drugo vprašanje

- 31 S prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta določbi iz mednarodnega sporazuma, sklenjenega med državami članicami, kot je člen 8 BIT, v skladu s katero lahko vlagatelj iz ene od teh držav članic v primeru spora glede naložb v drugi državi članici proti tej začne postopek pred arbitražnim sodiščem, katerega pristojnost se je ta država članica zavezala sprejeti.
- 32 Za odgovor na ti vprašanji je treba spomniti, da mednarodni sporazum v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča ne sme posegati v ureditev pristojnosti, določeno s Pogodbama, in s tem v avtonomijo pravnega sistema Unije, katerega spoštovanje zagotavlja Sodišče. To načelo je zlasti določeno v členu 344 PDEU, v skladu s katerim se države članice obvezujejo, da bodo spore glede razlage in uporabe Pogodb reševale le na načine, določene v Pogodbah (mnenje 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točka 201 in navedena sodna praksa).
- 33 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča je avtonomija prava Unije glede na pravo držav članic in mednarodno pravo utemeljena z bistvenimi značilnostmi Unije in njenega prava, ki se nanašajo zlasti na ustavno ureditev Unije in naravo navedenega prava. Za pravo Unije so zlasti značilni njegov izvor iz avtonomnega vira, ki so Pogodbe, njegova primarnost glede na pravo držav članic ter neposredni učinek vrste določb, ki se nanašajo na državljane držav članic in na njih same. S temi značilnostmi je nastala strukturirana mreža načel, pravil in vzajemno odvisnih pravnih razmerij, ki medsebojno zavezujejo Unijo in njene države članice ter države članice med seboj (glej v tem smislu mnenje 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točke od 165 do 167 in navedena sodna praksa).
- 34 Pravo Unije tako temelji na osnovni premisi, da vsaka država članica z vsemi ostalimi državami članicami deli vrsto skupnih vrednot, na katerih temelji Unija, in priznava, da jih druge države članice delijo z njo, kot je pojasnjeno v členu 2 PEU. Ta premisa pomeni in utemeljuje obstoj vzajemnega zaupanja med državami članicami pri priznavanju teh vrednot in torej pri spoštovanju prava Unije, s katerim se te vrednote izvajajo. Prav v tem okviru morajo države članice – zlasti v skladu z načelom lojalnega sodelovanja iz člena 4(3), prvi pododstavek, PEU – na svojem ozemlju zagotoviti uporabo in spoštovanje prava Unije ter za to sprejeti vse splošne ali posebne ukrepe, potrebne za zagotovitev izpolnjevanja obveznosti, ki izhajajo iz Pogodb ali aktov institucij Unije (mnenje 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točki 168 in 173 ter navedena sodna praksa).
- 35 Zaradi ohranitve posebnih značilnosti in avtonomije pravnega reda Unije je bil s Pogodbama uveden sodni sistem, katerega namen je zagotoviti skladnost in enotnost pri razlagi prava Unije (mnenje 2/13

(Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točka 174).

- 36 V tem okviru morajo v skladu s členom 19 PEU polno uporabo prava Unije v vseh državah članicah in sodno varstvo pravic, ki jih imajo pravni subjekti na podlagi tega prava, zagotoviti sodišča držav članic in Sodišče (glej v tem smislu mnenje 1/09 (Sporazum o vzpostavitvi enotnega sistema za reševanje patentnih sporov) z dne 8. marca 2011, EU:C:2011:123, točka 68, in mnenje 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točka 175, ter sodbo z dne 27. februarja 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:[...], točka 33).
- 37 Predvsem je bistvo tako zasnovanega sodnega sistema postopek predhodnega odločanja, ki je določen v členu 267 PDEU in katerega namen je z vzpostavitvijo dialoga med dvema sodiščema, in sicer prav med Sodiščem in sodiščem države članice, zagotoviti enotnost razlage prava Unije ter tako zagotoviti njegovo skladnost, polni učinek in avtonomijo ter, nazadnje, posebno naravo prava, uvedenega s Pogodbama (mnenje 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točka 176 in navedena sodna praksa).
- 38 Na prvo in drugo vprašanje za predhodno odločanje je treba odgovoriti ob upoštevanju navedenih ugotovitev.
- 39 V ta namen je treba najprej preveriti, ali je za rešitev sporov, predloženih arbitražnemu sodišču iz člena 8 BIT, potrebna razlaga prava Unije oziroma ali je treba to pravo uporabiti.
- 40 V zvezi s tem tudi ob predpostavki, da je navedeno sodišče – kot med drugim trdi družba Achmea – kljub široki formulaciji člena 8(1) BIT pristojno le za odločanje o morebitnih kršitvah tega sporazuma, to ne spremeni dejstva, da mora pri tem v skladu s členom 8(6) BIT med drugim upoštevati veljavno zakonodajo zadevne pogodbene stranke in vse upoštevne sporazume, ki sta jih sklenili pogodbeni stranki.
- 41 Ob upoštevanju narave in značilnosti prava Unije, navedenih v točki 33 te sodbe, pa je treba za to pravo šteti, da je del veljavnega prava v vseh državah članicah in da izhaja iz mednarodnega sporazuma med državami članicami.
- 42 Iz tega sledi, da se lahko arbitražno sodišče iz člena 8 BIT na tej dvojni podlagi znajde v položaju, v katerem mora podati razlago prava Unije ali ga celo uporabiti, in sicer, natančneje, njegove določbe o temeljnih svoboščinah, vključno s svobodo ustanavljanja in prostim pretokom kapitala.
- 43 Zato je treba, dalje, preveriti, ali se arbitražno sodišče, kakršno je to iz člena 8 BIT, umešča v sodni sistem Unije in, natančneje, ali se lahko šteje za sodišče države članice v smislu člena 267 PDEU. Posledica tega, da je sodišče, ki so ga ustanovile države članice, umeščeno v sodni sistem Unije, je ta, da so njegove odločitve predmet mehanizmov, s katerimi je mogoče zagotavljati popolno učinkovitost predpisov Unije (glej v tem smislu mnenje 1/09 (Sporazum o vzpostavitvi enotnega sistema za reševanje patentnih sporov) z dne 8. marca 2011, EU:C:2011:123, točka 82 in navedena sodna praksa).
- 44 Sodišče je tako v zadevi, v kateri je bila izdana sodba z dne 12. junija 2014, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754), značilnost zadevnega sodišča kot „sodišča države članice“ izpeljalo iz tega, da je to kot celota del sistema sodnega reševanja sporov na davčnem področju in je določeno celo v portugalski ustavi (glej v tem smislu sodbo z dne 12. junija 2014, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta, C-377/13, EU:C:2014:1754, točki 25 in 26).
- 45 V zadevi iz postopka v glavni stvari pa arbitražno sodišče ni del nizozemskega ali slovaškega sodnega sistema. Prav to, da so pristojnosti tega sodišča drugačne od pristojnosti sodišč iz teh dveh držav članic, je eden od glavnih razlogov za obstoj člena 8 BIT.
- 46 Zaradi te značilnosti zadevnega arbitražnega sodišča tudi nikakor ni mogoče opredeliti kot sodišče „države članice“ v smislu člena 267 PDEU.

- 47 Sodišče je sicer res razsodilo, da ni nobenega utemeljenega razloga, da skupno sodišče več držav članic, kot je sodišče Beneluksa, ne bi smelo Sodišču predložiti vprašanja za predhodno odločanje, kakor to lahko storijo sodišča vsake od teh držav članic (glej v tem smislu sodbi z dne 4. novembra 1997, *Parfums Christian Dior*, C-337/95, EU:C:1997:517, točka 21, in z dne 14. junija 2011, *Miles in drugi*, C-196/09, EU:C:2011:388, točka 40).
- 48 Vendar arbitražno sodišče iz postopka v glavni stvari ni skupno sodišče več držav članic, ki bi bilo primerljivo s sodiščem Beneluksa. Medtem ko je sodišče Beneluksa, prvič, pristojno za zagotavljanje enotne uporabe pravnih pravil, ki so skupna vsem trem državam Beneluksa, in drugič, je postopek pred njim le stopnja v postopkih pred nacionalnimi sodišči, na kateri se odloča o končni razlagi skupnih pravnih pravil Beneluksa, pa arbitražno sodišče iz postopka v glavni stvari ni tako povezano s pravosodnimi sistemi držav članic (glej v tem smislu sodbo z dne 14. junija 2011, *Miles in drugi*, C-196/09, EU:C:2011:388, točka 41).
- 49 Iz tega sledi, da sodišča, kakršno je sodišče iz člena 8 BIT, ni mogoče šteti za „sodišče države članice“ v smislu člena 267 PDEU in zato pri Sodišču ne more vložiti predloga za sprejetje predhodne odločbe.
- 50 Nazadnje je treba v teh okoliščinah preveriti še, ali je arbitražna odločba, ki jo je izdalo to sodišče, zlasti v skladu s členom 19 PEU predmet nadzora sodišča države članice, s katerim se zagotovi, da se lahko vprašanja v zvezi s pravom Unije, ki so lahko obravnavana pred tem sodiščem, v okviru postopka za predhodno odločanje po potrebi predložijo Sodišču.
- 51 V ta namen je treba opozoriti, da je arbitražna odločba iz člena 8(7) BIT v skladu s tem členom dokončna. Poleg tega arbitražno sodišče v skladu s členom 8(5) BIT določi svoj postopek v skladu z arbitražnimi pravili UNCITRAL, zlasti pa samo določi svoj sedež in posledično pravo, ki se uporabi za sodni nadzor veljavnosti odločbe, s katero je bilo odločeno o sporu, ki mu je bil predložen.
- 52 V obravnavanem primeru je arbitražno sodišče, na katero se je obrnila družba Achmea, za sedež izbralo Frankfurt na Majni, zaradi česar se za postopek sodnega nadzora veljavnosti arbitražne odločbe z dne 7. decembra 2012 uporablja nemško pravo. Zaradi te izbire je lahko Slovaška republika kot stranka v sporu v skladu s tem pravom zahtevala sodni nadzor te arbitražne odločbe s predložitvijo zadeve pri pristojnem nemškem sodišču.
- 53 Vendar je treba ugotoviti, da lahko to sodišče ta sodni nadzor izvede le, če je to dopustno v skladu z nacionalno zakonodajo. Poleg tega člen 1059(2) zakonika o civilnem postopku določa le omejen nadzor, ki se zlasti nanaša na veljavnost – z vidika prava, ki se uporablja – arbitražnega sporazuma in na to, ali je priznanje ali izvršitev arbitražne odločbe v skladu z javnim redom.
- 54 Sodišče je v zvezi s trgovinsko arbitražo sicer že razsodilo, da je lahko nadzor sodišč držav članice zaradi zahteve po učinkovitosti arbitražnega postopka utemeljeno omejen, vendar le če se lahko v okviru tega nadzora obravnavajo temeljne določbe prava Unije in so lahko te po potrebi predmet postopka predhodnega odločanja pred Sodiščem (glej v tem smislu sodbi z dne 1. junija 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, točke 35, 36 in 40, in z dne 26. oktobra 2006, *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, točke od 34 do 39).
- 55 Vendar se arbitražni postopek, kot je ta iz člena 8 BIT, razlikuje od postopka trgovinske arbitraže. Postopek trgovinske arbitraže namreč temelji na avtonomiji zadevnih pogodbenih strank, zadevni arbitražni postopek pa se je začel na podlagi sporazuma, s katerim so se države pogodbenice dogovorile, da spore, ki se lahko nanašajo na uporabo ali razlago prava Unije, izvzamejo iz pristojnosti svojih sodišč in s tem iz ureditve pravnih sredstev, ki jo morajo v skladu s členom 19(1), drugi pododstavek, PEU vzpostaviti na področjih, ki jih ureja pravo Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 27. februarja 2018, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:[...], točka 34). V teh okoliščinah ugotovitev iz prejšnje točke v zvezi s trgovinsko arbitražo ni mogoče uporabiti za arbitražni postopek, kot je ta iz člena 8 BIT.

- 56 Zato je treba ob upoštevanju vseh značilnosti arbitražnega sodišča iz člena 8 BIT, na katere je bilo opozorjeno v točkah od 39 do 55 te sodbe, ugotoviti, da so države članice, ki so pogodbene stranke BIT, s sklenitvijo tega sporazuma vzpostavile mehanizem za reševanje sporov med vlagateljem in državo članico, katerega posledica je lahko ta, da se pri obravnavi teh sporov – čeprav se lahko nanašajo na razlago ali uporabo prava Unije – ne zagotovi polna učinkovitost navedenega prava.
- 57 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča mednarodni sporazum, ki določa ustanovitev sodišča, pristojnega za razlago njegovih določb in katerega odločbe zavezujejo institucije, vključno s Sodiščem, načeloma sicer res ni nezdržljiv s pravom Unije. Pristojnost Unije na področju mednarodnih odnosov in njena pristojnost za sklepanje mednarodnih sporazumov namreč nujno vsebujeta možnost, da v zvezi z razlago in uporabo določb takih sporazumov zanjo veljajo odločbe sodišča, ki je bilo s temi sporazumi ustanovljeno ali določeno, vendar le če se pri tem spoštujeta avtonomija Unije in njen pravni red (glej v tem smislu mnenja 1/91 (Sporazum EGP – I) z dne 14. decembra 1991 (EU:C:1991:490), točki 40 in 70; 1/09 (Sporazum o vzpostavitvi enotnega sistema za reševanje patentnih sporov) z dne 8. marca 2011, EU:C:2011:123, točki 74 in 76, in 2/13 (Pristop Unije k EKČP) z dne 18. decembra 2014, EU:C:2014:2454, točki 182 in 183).
- 58 Vendar je v obravnavani zadevi poleg tega, da se lahko spori, ki spadajo v pristojnost arbitražnega sodišča iz člena 8 BIT, nanašajo tako na razlago tega sporazuma kot tudi na razlago prava Unije, možnost predložitve teh sporov organu, ki ni del sodnega sistema Unije, določena s sporazumom, ki ga ni sklenila Unija, ampak države članice. Z navedenim členom 8 pa se lahko – poleg načela vzajemnega zaupanja med državami članicami – poseže v varstvo posebne narave prava, določenega s Pogodbama, ki se zagotavlja s postopkom predhodnega odločanja iz člena 267 PDEU, in zato ta člen ni v skladu z načelom lojalnega sodelovanja, na katero je bilo opozorjeno v točki 34 te sodbe.
- 59 V teh okoliščinah člen 8 BIT posega v avtonomijo prava Unije.
- 60 Zato je treba na prvo in drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta določbi iz mednarodnega sporazuma, sklenjenega med državami članicami, kot je člen 8 BIT, v skladu s katero lahko vlagatelj iz ene od teh držav članic v primeru spora v zvezi z naložbami v drugi državi članici proti tej državi članici začne postopek pred arbitražnim sodiščem, katerega pristojnost se je ta država članica zavezala sprejeti.

Tretje vprašanje

- 61 Glede na odgovor na prvo in drugo vprašanje na tretje vprašanje ni treba odgovoriti.

Stroški

- 62 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člena 267 in 344 PDEU je treba razlagati tako, da nasprotujeta določbi iz mednarodnega sporazuma, sklenjenega med državami članicami, kot je člen 8 Sporazuma med Kraljevino Nizozemsko in Češkoslovaško federativno republiko o vzajemnem spodbujanju in zaščiti naložb, v skladu s katero lahko vlagatelj iz ene od teh držav članic v primeru spora v zvezi z naložbami v drugi državi članici proti tej državi članici začne postopek pred arbitražnim sodiščem, katerega pristojnost se je ta država članica zavezala sprejeti.

Podpisi

*
- Jezik postopka: nemščina.